

Feminizm(ler)in Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansıma(ma)sı¹

Nurten Kara

Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi

Özet

Toplumun genelinde, aralarındaki farklılıkların dahi ayırında olunmayan feminist kadın hareketlerini medya profesyonellerinin haber sayfalarına taşırken kullandıkları ortak haber yapma kategorilerinin var olup olmadığını araştırmak bu yazının esas amacıdır. Tüm toplumsal hareketler gibi, feminist hareketler de toplumu dönüştürme idealine sahiptir. Bu ideali gerçekleştirebilmelerinin yolu da ancak geniş kitlelere seslerini duyurabilmeleriyle olanaklıdır.

Bu çalışmada Liberal, Sosyalist, Marksist, Radikal ve İslamcı olmak üzere beş farklı feminist kadın hareketini doğrudan temsil edebilecek şekilde kurgulanan, öznesi ayrı ayrı erkek ve kadın olan, hem olumlu, hem de olumsuz haberlerden bir havuz oluşturulmuştur. Medya profesyonellerinden, tek sorumlunun kendileri olduğunu, dışarıdan herhangi bir baskı unsuru olmadığını var sayarak bu havuzdan kendi gazetelerinde yayınlamak üzere haber seçmeleri istenmiştir. Bu haberlerden hangilerine gazetelerinde yer verip vermeyeceklerini dokuzlu bir değerlendirme cetveli üzerinde belirlemeleri istenmiştir. Araştırma sonunda Q Metodolojisi ile saptanan dokuz ayrı haber seçme kategorisi ile uyumlu toplam dokuz faktör ortaya çıkmıştır. Bu dokuz faktör gazetecilerin haber seçerken kullandıkları ortak kriterleri göstermektedir.

Giriş

Feminist eylem ve faaliyetler kadınların hem özel, hem de kamusal alanda yer almak ve bu alanları dönüştürmek için verdikleri mücadelenin görünür hale gelmesidir. Gelişen feminist tartışmalarla birlikte kadının sadece kamusal alanda yer alması değil, bunu dönüştürebilmesinin gerekliliği ve yolları da gündeme gelmeye başlamıştır. Türkiye’de 1990'lara gelindiğinde feminist kadınların dile getirdiği en önemli noktanın sadece kadınlara kamusal alan içerisinde yer açmak değil, kamusal alanı kadın değerleri doğrultusunda dönüştürmek, erkek egemen yapıyı yıkmak ve kadınları kadınlık bilinciyle eğitmek olduğunu da görüyoruz.

Feminist hareketlerin var olan sistemi dönüştürmek amacıyla ortaya koydukları muhalif duruşlarından dolayı da, Türkiye’de Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulacağı zaman hükümetin “feminizme cihat açtığı” dillendirilerek amacının, bağımsız kadın hareketini

bağlamak olmasından “milli” bir feminizmin kurulmak istenmesinden endişe duyulmuştur.² Daha sonraki yıllarda başlayan kadın hareketinde örgütlenme tartışmalarında Gönüllü Kadın Kuruluşları ile devlet kurumlarının birlikte politika geliştirmesi istenince de kadın hareketinin “memur zihniyeti” ile örgütlendiğini ileri süren feminist grupların temsilcilerinin birlikte örgütlenme modeli geliştirmeleri istenildiğinde “kadın hareketleri üzerine ambargo koyuluyor” şeklindeki yakarışları medyaya da yansımıştı.³ Bu açıdan bakıldığında, kadın hareketlerinin, sadece kadının kurtuluşu bağlamında değil, siyasal alana olan müdahaleleri bakımından da çok önemli ve incelenmeye değer oldukları görülür.

Türkiye tarihinde totaliter bir siyasal kültür varlığı hep görülmüş hatta bunun korunması en önemli siyasal problemlerin başında gelmiştir. Feminist kadın hareketleri, seslerini yeterince duyuramamalarına rağmen, bu totaliter siyasal kültürlerin dönüşümünü sağlamak için atılan küçük ama bir o kadar da önemli adımlardır. Bu nedenle, feminist hareketler sivil toplumun öncüsü olarak değerlendirilmelidirler. 12 Aralık 1990’da, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen “1980’lerde Kadın Hareketi ve Devlet” konulu konferansta konuşan Yeşim Arat, feminist ideolojiyi son on yıl kadın hareketinin itici gücü olarak nitelendirerek, feminist hareketin, devlet ağırlıklı bir toplumun yaşadığı Türkiye’de birey sorunlarını tartışması ve hak talepleri ile bu ülkeye sosyal liberalizmin girmesini sağladığını söylüyordu.

Alternatif bir siyasal kültürün medyadaki yansımaları, bunun toplum içerisinde varlığının görülmesi, düşünülmesi, yaygınlaşması ve üretilmesinin yolunu açacaktır. Bu nedenle feminist kadın hareketleri gibi yeni toplumsal hareketlerin, içeriklerinin nesnel olarak haber yapılması toplumsal yeniliklere ve dönüşüme giden yolda önemli bir basamaktır.

Feminist kadın hareketleri toplumu dönüştürücü bir güç oluşturma idealine sahiptir. Kadın hareketlerinin önemi, öncelikle toplumun dönüştürülmesi açısından bir mücadele alanı ortaya koymasında değil; kadınların insiyatif ve özgüven kazanmasını, kendileri için politika yapar hale gelmelerini sağlayan bilinç yükseltme grupları, merkezi olmayan, yaygın, gevşek yerel örgütlenme önerileri, uzmanlık ve işbölümünün reddedilmesi, her türlü otorite ve hiyerarşinin sorgulanması gibi, oldukça zengin mücadele ve örgütlenme deneyimleri sunması açısından da dikkate alınması gerekmektedir. Bir kısmı feminizme özgü, bir kısmı feministlerin altını çizdiği bu öneriler (Devecioğlu, 1990), bireyin özgür gelişmesinin bütün herkesin özgür gelişmesinin özgün koşulu olarak tanımladığı bir dünyanın gerçekleşmesi açısından anlamlıdır. Özellikle siyasal bakımdan taşıdığı bu önem kadın hareketlerini toplumsal harekete dönüştürür.

Bu nokta, bu tür toplumsal hareketlerin medya profesyonelleri tarafından ne ölçüde ve nasıl algılandıkları sorusu çok önemlidir. Çünkü yeni toplumsal hareketleri daha geniş kitlelere duyurabilmenin en önemli aracı medyadır. Dolayısıyla, bu hareketler modern dönemlerde, kendilerini görünür kılabilmek ve taraftar toplayabilmek için medyanın ilgisine gereksinim duyarlar

ve medya profesyonelleri haber seçme işlevini yerine getirirken “eşik bekçileri” olarak bu konuda oldukça önemli bir karar alma mekanizması oluştururlar.

Bu makalenin amacı, Türkiye’de özellikle 1990’lı yıllardan beri var olan beş farklı feminist kadın hareketinin, haber toplama ve haber iletme sürecinde eşik bekçiliği yapan medya profesyonelleri tarafından fark edilip edilmedikleri, bunlar arasındaki siyasal farklılıkların ayırıcılığı olup olmadıkları ve yazdıkları haberlerde bunu ne kadar yansıttıklarının ortak kalıp ve kategorilerini ortaya çıkarmaktır. Yani, birbirinden farklı olan feminist kadın hareketlerini medya profesyonellerinin haber malzemesi olarak nasıl değerlendirdiğini ve bu değerlendirme sürecinde kullandıkları farklı ya da benzer kategoriler olup olmadığını ortaya çıkarmaktır.

Bu makaleyle, feminist kadın hareketlerine benzeyen diğer yeni toplumsal hareketlerin haber yapılmasında medya profesyonelleri arasında kullanılan, ortak haber yapma kategorilerinin varlığını, nedenlerini, etkilerini tartışabilme zemininin oluşumuna katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Medyada yer alan haberlerin alternatif siyasal çözümleri tartışmaya açmaktan çok statükoyu koruyucu nitelikte olduğunu söyleyen ve bu tür yönelimlerin haberin içeriği üzerindeki etki unsurlarını değerlendiren üç temel yaklaşım vardır. Bunlardan birincisi, medya kuruluşlarının ekonomik (devlet ya da özel sektöre göre kâr anlayışı) yapısına göre yapılan değerlendirmeler;⁴ ikincisi, gazetecilerin rutin meslek işleyişinin getirdiği engeller nedeniyle özerkliklerinin olmadığı savunan görüşler⁵ ve üçüncüsü de; kültürel etkiler üzerinde duran yaklaşımlardır.⁶ Bu makalede daha çok son yaklaşım esas alınmıştır ama ilk ikisine de değinilmektedir. Makalenin ana teması, medya profesyonelleri üzerindeki ekonomik, kurumsal ve kültürel baskıların olmadığı durumlarda haber seçimlerinin nasıl olduğu sorusu etrafında yoğunlaşmaktadır. Medya profesyonellerinin, çalıştıkları medya kurumunun yapısından kaynaklanan baskı unsurlarının ortadan kalktığı farzedildiğinde, yaptıkları haber seçimleri onların bireysel olarak toplumsal, siyasal ve kültürel değerleri ne kadar içselleştirdiklerinin ve bunun haber seçimlerini nasıl etkilediğinin önemli bir göstergesi olacaktır. Buradan yola çıkarak, bu çalışmada, eşik bekçilerinin feminist kadın hareketlerine ilişkin olarak kullandıkları haber kategorilerinin açığa çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın ilk aşamasında öncelikle kadın dernek ve vakıfları, resmi kadın kuruluşları ve birimlerinin yaptıkları eylem ve organizasyonlarının neler olduğunun ve bunlara hangi kuruluş ya da şahısların öncülük ettiğinin saptanmasının yanı sıra, bu kurum ve kuruluşlar tarafından çıkarılan dergi, broşür, el ilanları ve ayrıca -özellikle 1987-1997 yıllarına ait- çeşitli gazete haberleri incelenerek feminist kadın hareketlerinin eylem ve söylemlerindeki farklılıkları ve birliktelikleri belirlenmeye çalışılmış ve siyasal olarak beş farklı feminist akımın Türkiye’de var olduğu tespit edilmiştir.⁷

Bir sonraki aşamada, belirlenen farklı feminist kadın hareketlerini olumlu ve olumsuz şekilde temsil edecek kurmaca haberler yazılmıştır. Olumlu ve olumsuz haberleri içeren bu iki kategori içinde

hem kadınlar, hem de erkekler tarafından ortaya konan haberler üretilmiştir. Böylece, belirlenen feminist hareketi temsil edecek dört kategorinin bulunduğu bir grupta, her birinde iki tane olmak üzere, toplam sekiz haber yer almıştır. Bu haberler Ankara'da çalışan medya profesyonellerine verilerek haber programı veya gazetelerinde hem yayımlayacakları hem de yayımlamayacakları haberleri (dokuzlu bir puan cetveline göre) seçmeleri istenmiştir. Daha sonra bu veriler, Q Metodolojisi kullanılarak (Kara, 2000b) analiz edilmiş ve medya profesyonellerinin toplumsal bir hareket olan feminist kadın hareketlerine ilişkin olarak kullandıkları ortak haber seçme kategorileri tespit edilmiştir.

Medya profesyonelleri, toplumsal hareketleri ve olayları yansıtmada nesnellikten önemli ölçüde uzak kalmaktadırlar. Çünkü, toplumsal olan her olayı algılama ve yargılamalarının dayanakları yine toplumsal ya da siyasal olarak onlara yüklenen ya da özümstedikleri değerlerle, birikimleriyle ilişkilidir. Dolayısıyla, şu soruların sorulması yerindedir: Medya profesyonellerinin, kendi üzerlerinde ekonomik ya da kurumsal herhangi bir baskı unsuru olmadığına bile bir olaya haber değeri atfederken kullandıkları belli kalıplar var mı? Bu olası haber kalıplarının ortaya çıkması başka soruların açığa çıkmasına neden olacaktır. Bu nedenle, farklı feminist kadın hareketleri söz konusu olduğunda, herhangi bir kurumsal veya ekonomik baskı ortamı olmadığına, medya profesyonellerinin kullandığı ortak bir veya birkaç haber kategorisinin varlığından söz edilip edilemeyeceği önemlidir. Dolayısıyla, bu araştırmanın temelinde şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Medya profesyonelleri var olan farklı feminist kadın hareketlerinin ayırında mı?
- 2- Medya profesyonellerinin yeni bir toplumsal harekete ilişkin, ki burada söz konusu olan feminist kadın hareketleridir, bir olayı haber yaparken kullandıkları ortak seçim kategorileri var mı?
- 3- Kullanılan bu haber kategorileri medya profesyonellerinin siyasal ve kültürel arka planları ile bağlantılı mı?

Söylemsel farklılıklarına rağmen çeşitli eylemlerde bir araya gelen beş farklı kadın hareketi bu çalışmanın araştırma konusu olarak belirlenmiştir. Özellikle 2000'li yıllara girerken bu kadın hareketleri arasında bir yakınlaşma olduğu görülmektedir ama yine de feminist kadın hareketleri arasında en azından 1990'larda bir ayırmadan söz etmek mümkündür. Böylece, feminist kadın hareketleri, Liberal, Sosyalist, Marksist, Radikal ve İslamcı olmak üzere beş grupta çalışma kapsamına alınmıştır ve bu beş grup ile sınırlandırılmıştır.

Bu araştırma gazete, televizyon ve haber ajanslarında aktif olarak haber yazan veya değerlendiren yani haber ile doğrudan ilişkili kişilerle 1999 yılında gerçekleştirilmiştir. Q Metodolojisinde maksimum sayı olabilecek toplam 108 kişilik bir örneklem, evreni temsil etmiştir.

Kadın hareketleri arasında çoğu zaman net bir ayırım yapabilmek çok kolay değildir. Çünkü Türkiye'de kadın hareketlerinin pek çoğu örgütler değil, kişiler vasıtasıyla yürütülmekte ve bu

kişiler arasında farklı zaman ve mekanlarda çeşitli birliktelikler söz konusu olmaktadır. Eskiye dayalı bu yaklaşma bugün de pek çok olayda eylem veya söylem birliği şeklinde kendini göstermektedir. Hele 2000'li yıllara girerken farklı kadın hareketlerinin birbirine daha da yakınlaştığı göz önüne alındığında bu ayrımı belki de bundan sonra yapabilmek çok da mümkün olmayabilir. Ama yine de, bu yaklaşma en azından 90'larda düşünceden daha çok eylem düzeyinde kalmıştır. Bu nedenle Türkiye'deki feminist kadın hareketleri Radikal, Liberal, İslamcı, Marksist ve Sosyalist olarak beş ana grupta çalışma kapsamına alınmış ve bunlar örgütsel, eylemsel ve söylemsel farklılıkları ve benzerlikleri çerçevesinde incelenmişlerdir.

Yeni toplumsal hareketler karşısında medya profesyonellerinin haber seçmede belirli davranış kalıpları olup olmadığı Q metodolojisi kullanılarak araştırılmıştır. Q metodolojisi yardımıyla haber birimlerinde çalışan medya profesyonellerinin hem özel, hem de kamusal alanda toplumsal bir dönüşümü hedef alan birbirinden farklı beş feminist kadın hareketini nasıl değerlendirdiklerine, kendi kendilerini gruplandırmaları yoluyla bakılmış ve medya profesyonellerinin, kadın hareketleri söz konusu olduğunda kullandıkları ortak haber seçme kategorilerinin neler olduğu ve bağlantıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca, araştırma bulgularından yola çıkılarak Türkiye'de haber yapma sürecinde önemli yer tutan haber kalıplarının toplumsal olayları yansıtmadaki önemi üzerinde durulmuştur.

Medya Profesyonellerinin Feminist Kadın Hareketleri Karşısında Kullandıkları Haber Seçme Kategorileri

Türkiye'deki medya profesyonellerinin, eşik bekçilerinin, kadın hareketleri karşısındaki davranış kategorilerini belirlemek için, bu çalışmada Q metodolojisi kullanılmıştır. Q metodolojisi, haber seçiminde karar verme sürecine uygun düşmesi nedeniyle haber seçimine ilişkin çalışmalarda uygulanmaya çok elverişli bir yöntemdir; haber seçimindeki kalıpları tanımlamasının yanı sıra, haberin yayına ya da baskıya hazırlanması süreciyle de benzerlik gösterir. Yani, öncelikle, haber seçme işlemine çok uygun olmasından dolayı gazetecilere uygulanmasının elverişliliği ve ikinci olarak da, insanların öznel kriterlerinin neler olduğunu saptamada sağladığı kolaylıktan dolayı bu çalışmada Q metodolojisi kullanılmıştır.⁸

Q metodolojisinin yapısı gereği, bir varsayımdan yola çıkarak araştırmayı yürütmek mümkün değildir. Bu araştırmanın amacı medya profesyonelleri arasında farklı kadın hareketlerine ilişkin haber seçimlerini yaparken ortak bir ya da birkaç davranış kalıbından söz edilip edilemeyeceği ve bu davranış kalıplarının özelliklerinin neler olduğunu ortaya koymaktır. Yani bu çalışmada öncelikle; haber yazan ya da editörlük yapan kişilerin (eşik bekçilerinin) "feminist kadın hareketleri karşısında ortaya koydukları ortak bir davranış kalıbı/kalıpları var mı" sorusuna yanıt aranmıştır. Ayrıca; kadın hareketleri bir toplumsal hareket olarak algılanıyor ve nesnel olarak yansıtılıyor mu? Medya profesyonellerinin kafasında belirli bir kadın hareketi tanımlaması var mı? Farklı kadın hareketlerinde seçici/ ayırdedici olabiliyorlar mı? sorularına da yanıt aranmıştır.

Test Maddelerinin Oluşturulması

Anket formunda yer alan her bir maddenin tanımsal değişkenleri, aşağıdaki listede kodlandığı şekilde verilmiştir. "X" ile kodlanmış olan haber öyküleri araştırma kapsamına alınan beş feminist hareketle doğrudan ilgili olmayan ama çevre, sağlık ya da siyaset konularını içeren ya da sansasyonel bir vurgusu olan eylemleri içeren kontrol haberleridir.

Listedeki haberlere ilişkin olarak verilen kodlamalarda değişkenlere ilişkin semboller şunlardır:

1- Kadın Hareketi: **L-** liberal
 R- Radikal
 S- Sosyalist
 M- Marksist
 İ- İslamcı

2-Yön: **P-** Pozitif
 N- Negatif

3- Özne: **K-** Kadın
 E- Erkek

Bu değişkenler çerçevesinde uygulanacak Q-dizisi 5x2x2 dizaynında planlanmıştır; 20 haber bileşiminin her birine iki tane olması koşuluyla, ankette toplam 40 varsayımsal haber örneği yer almıştır. Ayrıca, yukarıda da kısaca bahsedildiği gibi, kadın hareketlerinden herhangi birine denk düşmeyen ancak kadınlarla ilgili olumlu ve olumsuz geleneksel rolleri yansıtan ya da genel olarak kadın haklarından bahseden yedi kontrol haberi de ankete dahil edilmiştir. Bu yedi haber içerisinde siyasal içeriği itibariyle öncelikle feminist kadın hareketi olarak tanımlanmayan, daha farklı siyasal ya da toplumsal sorunu yansıtmak üzere ortaya çıkan ve kadınlar tarafından yapılan eylemlere yer verilmiştir. Örneğin; Cumartesi Anneleri (haber no: 40), çevre (haber no: 34), sağlık (haber no: 46) gibi. Ayrıca, konusu kadın olan ama herhangi bir feminizme denk düşmeyen sansasyonel haberlere de yer verilmiştir (haber no: 28, 52). Böylece bu çalışmada uygulanan ankette toplam 47 test maddesi yer almıştır.

Yön: Ankette yer alan haberin içeriğinde, temsil ettiği feminist kadın hareketini olumlayıcı unsur var ise **pozitif**; onu küçümseyen, dışlayan, olumsuzlayan bir haber unsuru var ise de **negatif** haber olarak değerlendirilmiştir.

Özne: Haber konusu öznenin **kadın** ya da **erkek** olduğunu gösterecektir. Feminist kadın hareketlerine ilişkin bir haberin bir erkek ya da kadın tarafından meydana gelmesinde, buna atfedilen haber değerinde bir değişiklik olup olmadığı araştırılmıştır.

Kadın hareketleri: Feminizmlerin ortak noktası olarak “kadınların ezildiği ve kurtuluşları için stratejiler geliştirilmesi gerektiği” görüşünden yola çıkan, ancak bu ezilmenin nedenleri ve kurtuluşa ulaşmak için belirledikleri yollar arasında farklılıklar gösteren kadın hareketleri temel alınmıştır. Radikal, Liberal, İslamcı, Marksist ve Sosyalist olarak beş ana grupta toplanan feminist kadın hareketlerinin kamusal ve özel alandaki kadın sorunlarına ilişkin ürettikleri çözüm önerileri ve politikalar, farklı olaylara koydukları farklı tepkiler ve eylemler bunlar arasındaki farklılıkların bir göstergesidir. Ancak, anket formunda yer alan özelliklerine bir açıklık getirmesi açısından bu çalışmada temsil edilen beş temel kadın hareketi için şunlar söylenebilir:

Liberal feminizm, kadına karşı ayrımcılığın ortaya çıkarılmasıyla; yasal ve diğer reformlarla bunların üstesinden gelmek için mücadele edilmesiyle ilgilidir. Liberalizmin temel öğretisi, insan olarak eşitlik ve bireyin özerkliğidir. Sosyal statüyü de yetenek ve başarı belirler. Bu bağlamda kadın ve erkek sosyal statüde başarı ve yetenek gösterimi ile rekabet içinde eşit haklara ve fırsatlara sahip olmalıdır. Liberal feminist hareket rekabette iki cinsiyet arasında gerekli olan eşitliğin sağlanması için "oy hakkı, eşit eğitim, eşit iş, eşit ücret" kampanyalarını başlatmıştır. Çağdaş liberal feminizm, cinsiyetçi ayrımcılıktan kaynaklanan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri üzerine odaklanmıştır. Kadınlara, yeteneklerini geliştirebilecekleri fırsatları kullanmalarını sağlayıcı bir "özgürlük" kazandırmayı hedefler.

Liberal feministler, kadın ve erkek cinsiyetleri arasında varolan fırsat eşitsizliğinin, kadınların mesleki başarı ve entelektüel gelişmelerinin önünü açacak yasal düzenlemelerle çözüme ulaşacağı, örneğin, kadınlara yurttaşlık haklarının eşit olarak tanınmasıyla, kamu yaşantısına katılma olanağının sağlanabileceği inancını taşırlar.

Ayrıca kadının yaşamında biyolojik etmenlerin rolü de asgarileştirilmelidir. Liberal feminizm biyolojik ayrımcılıktan kaynaklanan eşitsizliği reddetmektedir.

Liberal feminizm, kadının özgürleşmesini, egemen olan erkeğin tanımladığı çalışma yaşamına kadınların katılmasında görmüştür.

Marksist feministler, kadınların baskı altında tutulmasının en önemli nedeninin toplumsal üretimden dışlanmaları olduğu ve özgürleşmek için verilecek mücadelenin, proleteryanın kapitalizmi yok etmek için verdiği savaşımın ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda birleşirler. Marksist feministlere göre, kadınlar kapitalist sistem içerisinde kurtulamazlar. Çünkü; cinsiyetçilik kapitalist sistemde burjuva sınıfı için düşük iş gücü olarak işlevseldir. Hasta, yaşlı, çocuk bakımının kamusallaşması gerektiğine inanırlar.

Kadının kurtuluşunun ancak Marksist projelerle mümkün olduğuna, baskı ve sömürünün yanı sıra cinsiyetçiliğin de yok edileceği yeni bir toplumsal formasyonu sağlayacak tek projenin Marksizmde var olduğuna inanırlar.

Marksist feministlere göre, düşünceler ve politik programlar erkek ya da dişi olamazlar. Toplumda rekabet eden güçler, toplumda yer alışı biçimlerine göre gerici, reformcu, ya da devrimci olabilirler, erkek ya da dişi değil. Toplumlar sınıflardan oluşmuştur ve sınıflar birbirlerine çıkarları itibariyle karşıt konumdadırlar.

Radikal feministler, kadınların erkekler tarafından denetlenmelerinin (ataerki) ana problem olduğunu görerek, kadınların bu denetimden kendilerini kurtarması için mücadele etmesi gerektiği görüşünde birleşirler.

Radikal kadın hareketinin çatısı altında birden fazla kadın hareketi bulunmaktadır. Bu hareketlerin ortak noktası, kadınları, bir grup ya da sınıf olarak kabul etmeleridir. Kadınlar üzerindeki erkek tahakkümü ise "ataerki" ile kurumsallaşmıştır.

Liberal ve eşitlikçi kadın hareketlerinde toplumsal sistem kusursuz olarak kabul edilirken, radikallere göre sistemin kendisi cinsiyetçidir ve toplumsal iktidar ataerki politikalar üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle, radikal kadın hareketi, cinsiyet, toplumsal sınıf, aile, evlilik, aşk, kültür gibi geniş bir yelpazede toplumsal sistem ve iktidar ilişkilerini inceler.

Toplumsal iktidarın ve egemenlik ilişkilerinin gündelik yaşamda kurulduğu varsayımından yola çıkan radikaller, kadının gündelik yaşantısının incelenmesinin önemini vurgular. Günümüzde radikal feminizmin ana akımı, kadın kültürünün korunması ve yeniden üretimi üzerinde odaklanmıştır.

Kadının ataerki ilişkiden kurtuluşunu sadece ekonomik koşullar ve yapıda meydana gelecek değişikliklerde görmeyen radikal feminizm, kamusal alan ile bireysel alanı birleştirmeye çalışır. Bu çalışmalarda da dil ve ataerki arasında ilişki kurulur. Kadın kültürü içinde kadınların kendi dil formlarını ve anlamlandırmalarını kurmaları gereğine dikkat çekilir.

Sosyalist feministler, kadının ezilmesini, ataerki ilişkiler ve kapitalizmin bir özelliği olarak birlikte tartışırlar. Sosyalist feministler ataerki ve kapitalizm sistemlerini bir arada ele alıp; ataerki kapitalizm nitelemesiyle kadınların ezilmesini sınıf temelli açıklarlar.

Sosyalist feministler kadının biyolojisinin rolünü, varolduğu tarihsel koşullar ve toplumsal durumlar içinde değerlendirirler. Refah devletinin olumsuz yanlarını eleştirirken; sağlık, konut, eğitim, iş güvenliği, çocuk bakımı hizmetleri gibi alanların kadın lehine iyileştirilmesini talep ederler.

Politik düzlemde 'Kadın Bakanlığı' kurulmasını ve eve ait iş gücünün ekonomik değerinin karşılanmasını önermişlerdir. Sosyalist feministlere göre, kadınlar hem kamusal, hem de özel alanda ezildiklerinden, sadece kamusal alanda ezilen erkeklere göre, iki kez daha dezavantajlı

konumdadırlar. Bunun nedeni, kapitalizmin toplumu "kamusal" ve "özel" olmak üzere iki farklı alana bölmektedir. Üretim ev dışına taşınmış, sonuçta kadın hem kamusal olarak tanımlanan alanda üretime katılmak zorunda bırakılmış, hem de özel olarak tanımlanan alanda üretim faaliyetlerine devam etmiştir.

İslamcı/müslüman feministler, fuhuşa, dayağa, genelevlerin kurumsallaşmasına, kocaların soyadını taşımaya ve kadın bedeninin "meta" olarak paketlenip sunulmasına genel olarak karşı çıkmalarına rağmen, kadınların haklarını savunmanın "feminist" olmak anlamına gelmediğini öne sürerek, mücadelelerini "Müslüman Kadınlar" olarak sürdürmektedirler.

Bugün geleneksel ailede yaşanan sorunlardan İslam dininin sorumlu olmadığını dile getirirler. Müslüman feministlere göre dinle ilgisi olmayan ulusal, kültürel ve yerel değerlerin dinle karışması sonucu, kadınlar yüzyıllar boyu ezilegelmiştir. İslamcı feministler, kadının modern toplumlarda ezilmesine çözüm olarak "mahrem" alanı politik olarak ön plana çıkartırlar.

Anket içerisinde yer alan test maddeleri, diğer bir deyişle haber özetleri, kodlamaları ile Tablo 1'de verilmiştir. Anket sorularından da anlaşılacağı gibi, bu çalışmada önceden hazırlanmış bir Q-kümesi kullanılmıştır (Tablo 1). Çalışma hipotezi kadın hareketlerini esas aldığından bu hareketlere denk düşen haberler seçilmiştir. Bu test maddeleri her kategoriye temsil eden en az üç örneğin bulunduğu daha geniş sayıda hazırlanarak konusunda uzman on kişiye okutularak söz konusu feminizmlere denk düşüp düşmediği kontrol edilmiştir. Çelişkili bulunan ya da onaylanmayan haber örnekleri ankette çıkarılmıştır. Anket içerisinde bu haberler kodlamasız ve karışık olarak verilmiştir. Kodlama altındaki numaralar o haberin ankette sorulduğu sırayı göstermektedir.

Tablo 1: Ankette yer alan haberler, kategorileri ve anketteki soru numarası

EX	Aile içi şiddete karşı hazırlanan yasa tasarısı tamamı erkeklerden oluşan Adalet komisyonunun üyeleri tarafından bir alt komisyona havale edildi.
11	Tasarıya karşı çıkan üyeler konuya ilişkin olarak birbirinden ilginç düşüncelerini peş peşe sıraladılar: "Eve geç gelen çocuğumuza, eşimize sesimizi yükseltmeyecek miyiz?", "Kocamdır sever de döver de diyen kırdaki sadık kadın bu tasarıya güler", "Bu tasarı komşuyu komşuya kırdırır", "Örf ve adetlerimize ters", "Boşanmalar artar", "Koca kendini şikayet eden kadını asla affetmez."

EX 28	Cuma günü saat 22.00'de Cebeci durağında bekleyen Ankara Üniversitesi öğretim üyesi Şule Çakır'ı kaçırmaya teşebbüs eden iki kişi için 3 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası istendi. Çakır duruşmada, "İkisi arabayla yaklaşip sarkıntılık ettiler. Korkup karşıya geçince B. Aydemir peşimden gelip beni saçlarımdan sürükledi. Küfür ediyordu" dedi. Aydemir ise, "Çok alkollüydüm, hayat kadını sandım. Ama kaçırmak istemedim" açıklamasında bulundu.
X 40	Kamuoyunda "Cumartesi Anneleri" olarak bilinen kayıp aileleri ve yakınlarından oluşan 60 kişilik bir kadın grubu İstiklal Caddesi'ndeki 92'inci oturma eyleminde antidemokratik hükümler içerdiğini iddia ettikleri T.C. Anayasa'sını yaktılar.
X 34	Bergama altın madeni işletmesine karşı düzenlenen yürüyüşte taşınan "Doğa Kurtarılmadan Kadın Kurtulamaz" pankartları hakkında konuşan genel koordinatör Esra Fincan, "kadın sorununun temelinde gerçekte doğanın sömürüsü yatmaktadır. Kadınların karşı karşıya olduğu sınıfsal, cinsel, dinsel vb. tüm sorunların altında 'erkek teknoloji' vardır" dedi.
KX 46	İstanbul'da yapılan " <i>Depresyon ve Kadın Olmak</i> " konulu toplantıda konuşan Psikiyatrist Prof. Dr. Nurhayat Varol, adet öncesi sıkıntılar gibi sıradan bir biyolojik olgunun bile cinsiyetçi bir yaklaşımla nasıl psikiyatrik bozukluklar sınıfına dahil edildiğine işaret etti ve; "geleneksel olarak cinsiyetçi ve maço erkeklerin davranışları, bal gibi kişilik bozukluğu değil mi?" diye sordu.
KX 52	Kütahya'da "Erkeklerle konuşmak ve yemek yemek dinimize aykırıdır" diyen İmam Hatip Lisesi müdürü erkek arkadaşları ile yemek yiyen kız öğrencisini bekaret kontrolüne gönderdi. Okul müdürünce bekaret muayenesi için hastaneye gönderilen A.Y (14) adlı lise öğrencisi, zorla teste tabi tutulduktan sonra, aşırı dozda ilaç içerek canına kıydı.
KX 22	İzmir'de yaklaşık bir yıldır çalışmalarını sürdüren Salı Grubu, yayınladığı toplantı bildirgesinde "Biz kadınlar cins olarak eziliyor ve sömürülüyoruz. Cinselliğimiz bizim dışımızda tanımlanıp belirleniyor, bedenimize yabancılaştırılıyor" diyerek bütün kadınları ezilmişliklerini dile getirmeye, buna karşı tavır almaya, dayanışmaya ve örgütlenip mücadele etmeye çağırdı.

LEN 12	Kadın adayların desteklenmesi ve kadın kotası uygulamalarına karşı çıkan İstanbul Milletvekili Ahmet Köseoğlu, "Kadınları erkeklerden ayrıcalıklı görmüyorum. Kadın ve erkek eşittir. Gerçekten isteseler ve çalışsalar kadınlar da istedikleri, hak ettikleri yere zaten gelirler. Bu nedenle kadınların imtiyaz talebine aklım ermiyor" dedi.
LEN 35	İş dünyamızdaki başarılı işkadınları olarak her gün gazetelerde boy gösteren kadınları alkışlayanları kınadığını söyleyen Milletvekili Serdar Budak, "alkışlanması gereken kadın değil, başarılı, girişimci insandır, müteşebbistir. Başarılı insanı kadın/erkek diye ayırmak yanlıştır" dedi.
LEP 23	Laik cumhuriyetin erdemine inanmış ve bu yönde çabalar vermiş olan "Kadının Seviyesini Yükseltme Derneği" kuruluşunun 45. yılında derneğin kurucusu Prof. Aliye İcan'ı anma töreninde bir konuşma yapan Anayasa Mahkemesi Başkanı Bekir Hızal, "Böyle çalışkan ve yurtsever kadınlarımızın çabalarıyla yükselmiş genç cumhuriyetimiz, dünya ulusları arasında hızla saygın yerini almaya yönelmiştir. Büyük Atatürk'ün özlemle tanımladığı Türk kadını, bugün artık sanat, bilim ve sosyal yaşamda çok başarılı bir yükseliş göstermektedir" dedi.
LEP 56	Mersin Milletvekili İsmet Çakır, "kadın sorunu bir kalkınmışlık ve gelişmişlik meselesi olarak ele alınmalıdır. Kadının toplumsal statüsünü iyileştirmek için, tüm devlet kurumlarında kadın birimlerinin kurulması çok önemli bir gelişmedir" dedi.
LKN 41	Kadın sorununu karar alma mekanizmalarındaki kadın sayısını artırmakla çözmeye çalışmanın yanlış olduğunu belirten Fethiye Can, "Tek başına böyle bir çaba beyhudedir. Önemli olan, kadın erkek ayırımı yapmaksızın bütün vatandaşların siyasal karar mekanizmalarına katılımını sağlamaktır" dedi.
LKN 29	Kadınların siyasal alana çıkış yolunda verdikleri mücadeleyi simgelemesi açısından dağıtılan minyatür sopalardan biri uzatıldığında kocasının yanında duran kadın, "benim bunlara ihtiyacım yok. Yanımda kocam var" dedi.

LKP 21	Türkiye'nin uluslararası standartlardaki tek fuar alanı olan İstanbul Dünya Ticaret Merkezi'ni işleten KBF firmasının Yönetim Kurulu Başkanı Burcu Taştan üç ay içinde 350 milyar liralık ciro yaptıklarını söyledi. Arkadaşlarınca fuar kraliçesi anlamına gelen "Fuariçe" olarak adlandırılan Taştan 2 çocuk annesi.
LKP 48	Türkiye'de kadının siyasette eşitlikçi biçimde temsil edilmesi ve eşit şartlarda siyaset yapabilmesini sağlamak amacıyla SKA-DER (Siyasette Kadın Adayları Destekleme Derneği) adlı bir dernek kuruldu. SKA-DER, dün The Marmara Otelinde bir toplantı düzenleyerek, seçimlerde aday olan kadınlara, parti ayrımı yapmaksızın maddi manevi destek sağlamanın temel amaç olduğunu duyurdu.
MEN 36	Fahişeliği kapitalist sistemin emek sömürsü olarak niteleyen Feride Gülümder ile TER Sendikası Başkanı Abdullah Al arasındaki polemik büyüyor. Al, dün yaptığı açıklamada "Fahişelik, kapitalist sistem içerisinde cinselliğin ticari bir araca dönüşmesi, tıpkı işçi kadınlar gibi onların da kendilerini ekonomik nedenlerle başkalarına satması şeklindeki değerlendirme doğru olsaydı, o zaman diğer meslekler gibi fahişelik de gurur duyularak gizlenmeden yapılırdı" dedi.
MEN 53	İstanbul'da düzenlenen "Kadın-Erkek Eşitliğinin Marksist Toplumdaki Şartları" konulu panelde söz alan Nazım Düzen, Marksist yaklaşımın sınıf temelli analizlere saplanıp kaldığının ve toplumsal cinsiyeti gözardı ettiğinin altını çizdi.
MEP 13	"Sendikacılık ve Feminizm" konulu panelde söz alan Emekçiler Sendikası Genel Sekreteri Ali Yerli, "Kadının ezilmesinin ve yaşamının her alanında kişiliksizleştirilmesinin nedeni, sömürüye dayalı sınıflı toplum yapısıdır" dedi. Yerli, sömürüye dayalı sınıflı toplum yapısının ekonomik, siyasi, ideolojik işleyişinin kadının her alanda kişiliksizleştirilmesinin temel mekanizmasını oluşturduğunu vurguladı ve "kadın için yapılan mücadele sınıf mücadelesi olmalıdır" dedi.
MEP 42	Kadınlara hitaben konuşan Proleter Hareket Platformu sözcüsü Halit Yaman, "Hareketimizin hedefi toplumun tüm kesimlerinin sağlık kurumlarından ücretsiz yararlanması, her semtte kreş, çamaşırhane, sağlık ocağı bulunması, medeni hukukta kadına yönelik olumsuz maddelerin yeniden düzenlenmesi yönünde mücadele vermek ve bir yandan da kadının kurtuluşunun devrimle gerçekleşebileceğine olan inancımızı yaymaktır" dedi.

MKN 24	Çeşitli kadın derneklerinin bir araya gelerek düzenledikleri toplantıda konuşan Nilüfer Gedik, işçi olarak kadınlar üzerindeki baskıyı sadece sermayeye bağlayınca, kadınlar üzerindeki erkek baskısını görmezden gelmekle suçlandı. Ayla Devran, Gedik'e "sen daha cinsiyetten kaynaklanan problemlerin bilincinde değilsin" deyince ortalık karıştı, kadınlar saç saça baş başa kavgaya girişti.
MKN 20	İDP 2. Kongresinde konuşan Nuray Akbayrak "Burası kadınlar için mücadele verme yeri değil, ben bu mücadeleyi başka yerlerde veriyorum. Burada sosyalist mücadelemiz için varız" deyince kadınlar tarafından yuhalandı.
MKP 30	8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kutlamaları sırasında okunan bildiride "emeğimiz üzerinde oynanan oyunların farkındayız, özgürlük diye yutturulmaya çalışılan şu yeni özelleştirme politikalarının, önce bizi işimizden edeceğini, emeğimizi bir de çok uluslu tekellerin eline vereceğini biliyoruz. Özelleştirilmesi ilk hedeflenen işyerleri sağlık, eğitim gibi kamu hizmetleridir. Bunların özelleştirilmesiyle, devletin parasız bakmak zorunda olduğu hastamıza, çocuğumuza biz evde bakacağız. Ve öğrendik ki küreselleşme adı altında yapılan planlar dünyanın her yerinde en çok kadınları yoksullaştırmıştır" dendi.
MKP 47	Kadınlardan Sorumlu Devlet Bakanlığı önünde dün oturma eylemi yapan bir grup kadın, çocuğu yetiştirme sorumluluğunun tümüyle kadının ve ailenin omuzlarına yüklenmesini protesto etti. Bakanlık tarafından hazırlanan yasa tasarısında bebek izninin, anne-babaya eşit olarak verilmesi önerisine karşı çıkan eylemci kadınlar "çözüm bireysel çabalar değil, toplumsal kurumlar olmak zorundadır. Bu nedenle çocuk yetiştirme, anne-baba sorumluluğundan çıkarılarak toplumsal bir işlev olarak tanımlanmalıdır" açıklamasını yaptılar.
REN 14	Dönemeç Dergisi Başyazarı Ahmet Has, önceki gün televizyonda yayınlanan bir tartışma programında "Başka alanlarda eşitlik sağlansa bile askeri alanda bu mümkün değildir. Herhangi bir savaş halinde ön saflarda çarpışan erkeklerdir. Kadınların bir erkekle boy ölçüşebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle onların her zaman bizim himayemiz altında olmaları gerekmektedir" açıklamasını yaptı.

REN 37	Southampton Merkez İstasyonunda çalışan lezbiyen Lisa Grant'in çalışanların eşlerine de verilen demiryolları için indirim kartını lezbiyen eşi için de istemesi üzerine talebinin, kartın ancak resmi eşlere ve karşı cinsten "normal" arkadaşlara verildiği gerekçesiyle reddedilmesi üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine şikayet edilen Demiryolu Şirketi sorumlusu David Cool, Lisa için "sadece medyatik olmaya çalışıyor, bu kabul edilemez bir istek" dedi.
REP 25	<i>Kürtajda self-servis</i> teknolojisinin Türkiye'ye getirilmesi için girişimlerini yoğunlaştıran Medical Center Genel Müdürü Hüseyin Kıvılcım, "Kadınların artık evlerinde, hatta tek başlarına kürtaj yapabilmelerine imkân tanıyan cihazın ülkemize ithaline karşı çıkan Sağlık Bakanlığı'nın takındığı tavrı anlamak mümkün değil. Kadınların kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olmaya hakları yok mu?" diyerek kararı kınadı.
REP 43	Dünya Lezbiyenler Kongresi'nde bir konuşma yapan kongrenin tek erkek konuşmacısı Jacques Leon, "Kadın üzerindeki baskının kalkmasının tek yolu erkek egemenliğinin alaşağı edilmesinden geçer. Konferans gündeminin öncelikli maddesinin sperm bankalarının yaygınlaştırılması olması, bu anlamda büyük bir adımdır. Bu kararlılıktaki sizlerin arasında olmaktan büyük mutluluk duyuyorum" dedi.
RKN 31	Bir taksi şoförüne silah zoruyla tecavüz eden Asiye Arıkan (24) ve Kübra Kırca (45) adlı kadın tutuklular dün basına gösterildi. Emniyet yetkililerinin yüzlerini gizlemeleri yönündeki ısrarlarına karşı çıkan tutuklular, "Erkekler yapınca göğüslerini gere gere anlatıyor da biz yüzümüzü niye saklamak zorundayız ki" dediler.
RKN 49	Samsun'da, giyilen giysilerin erkekleri tahrik ettiği bahanesi ile cinsel taciz ve tecavüzlerin makul gösterilmeye çalışılmasını protesto eden bir grup kadın "Giysim sarkıntılığa davetiye değildir" diyerek süper mini ve dekolte kıyafetlerle kahveleri bastılar.
RKP 55	Kadının daha fazla kâr sağlamak amacıyla metalaştırılmasını ve kadın kişiliğinin beden ölçülerine indirgenmesini kınayan bir kadın Hindistan'daki bir güzellik yarışmasını protesto etmek için kendini yaktı.

RKP 19	Gamze Güler'in beş yılını verdiği ve bu sürede bir de çocuk sahibi olduğu deniz macerasının gazetelere denizde iyi bir eş ve anne imajıyla yansıyış şeklini eleştiren kadınlar, "mesele, çoğunlukla ibret olsun diye gazetelere, televizyona konu edilen özel hayatın içindeki ideolojik ve politik düzenlemeyi açık etmek, bu politikaların kendisini görünür kılmak, bunlarla mücadele etmek. Kişisel olduğunu düşündüğümüz duygularımızın, meraklarımızın, isteklerimizin üzerinden nasıl bir iktidar politikası yapıldığını görmek ve buna kadınlar olarak karşı çıkmak" dediler.
SEN 57	FKT Parti Genel Sekreteri Hasan Gümüş, kongre sırasında kadınların; politik düzlemde 'Kadın Bakanlığı' kurulması ve eve ait iş gücünün ekonomik değerinin karşılanması önerisine, "sosyalist bir politika içerisinde bunun zaten halledileceği" gerekçesiyle itiraz etti.
SEN 26	Doğu Üniversitesi Sosyoloji Profesörü Kemal Nami, "Sınıf probleminin üstesinden gelinse bile kadınlar anaç yapıları itibari ile birçok görevden uzak duracaklardır. Bunun önüne geçmek mümkün değildir. Bu görevleri içine sindirmiş kadınlara, hayır artık sen sosyalist bir düzende bunlardan vazgeç diyemezsin" dedi.
SEP 15	Sosyalist Enternasyonal, Stocholm Konferansı'nda kadın ve erkeklerin parti organlarıyla aday listelerinde % 50'şer oranda temsil edilmelerinin sağlanmasını, önümüzdeki on yıllık hedefleri arasına aldı. Bu kararı olumlu bulan İşçi Partisi Başkanı Jim Almond, "Sorun sadece sistem sorunu değildir. Ataerkil yapı ile de mücadele edebilmenin yolunu, kota uygulaması ile açmış olacağız" dedi.
SEP 44	'Kadın Bakanlığı' kurulması ve eve ait iş gücünün ekonomik değerinin karşılanması bizim önerimizdir" diyen DK Partisi Genel Sekreteri Mehmet Güler, "kadınlar hem kamusal, hem de özel yaşantıda ezilmekten dolayı, sadece kamusal alanda ezilen erkeklere göre iki kez daha dezavantajlı konumdadır. Partimiz bunun bilincindedir ve uygulamalarıyla bunun gereğini yapmaya devam edecektir" dedi.

SKN 32	"Sendikalar ve Grev Hakkı" konulu panelde Zonguldak maden grevinin, hareketin kendini sorgulamasına neden olan bir olay olduğunu söyleyen Hatice Altan, şöyle dedi: "Birlikte omuz omuza mücadele ederken kadın olarak nelere maruz kaldığımız hiç önemli değildi. Siyasal sorunlar hep daha önemliydi. Zonguldak madencileri grevine destek için gittiğimizde, neden bulaşıkları hep bizim yıkadığımız, ya da biz kocalarımız içerdeyken onlara temiz çamaşır yetiştirmeye çalışırken biz içeri girdiğimizde onların aklına neden böyle birşey gelmediği sorusunu sormak hiç aklımıza gelmedi. Bu da sosyalist mücadelenin önemli bir parçası olan kadın sorununun ertelenemeyeceğini bize öğretti".
SKN 38	Ayşegül Yahya, KOMAR Dergisi'nin bu hafta yayınlanan sayısındaki yazısıyla şimşekleri üzerine çekti. Yahya, tartışma başlatan yazısında "Kadın hareketinde erkeklerin ön plana çıkması büyük bir hatadır. Kadın hareketinde ön saflarda olması gereken kadındır; erkeği dışlayalım demiyorum ama nasıl ki bir Kürt hareketinde Kürtlerin önde olması beklenirse, bir kadın hareketinde de kadınların önde olması gerekir. Bizi desteklemek isteyen erkekler de arkadan yürüyerek destek vermeyi içlerine sindirmeyi bilmelidirler" demişti.
SKP 18	Ankara'da düzenlenen Sosyalist Kadın Platformu'nun sonuç bildirisinde, "Kökleri kapitalizmden çok öncelere dayanan erkek egemenliği, burjuva toplumda varlığını kapitalist ilişkilere eklemiş olarak sürdürmektedir. Dolayısıyla, bu ilişkilerin ortadan kalkması ve sınıfsız bir topluma doğru evrilen bir toplumun kurulması için, her iki sorunla birlikte mücadele etmek, kurtuluşumuzun ön koşuludur" denildi.
SKP 50	SPT Sendikası başkanı Nur Gökalp, UB Partisi'ne yaptığı dünkü ziyaretinde, "devletin olumsuz yanlarını eleştirirken; sağlık, konut, eğitim, iş güvenliği, çocuk bakımı hizmetleri gibi alanların kadın lehine iyileştirilmesi için diyaloglarımızı da tümünden koparmamalıyız" dedi.
İEN 33	İslamcı Kadın Platformunda konuşan Ali Bulaç, "sahih islam"a geri dönülmesi gerektiğini ve böyle yapıldığı takdirde kadınların insan haklarının güvence altına alınacağını savunmasına rağmen konuşmasının sonunda, "erkeğin kadından bir derece üstün" olduğunu dile getirdi.

İEN 27	"Günümüzde Kadın" konulu panelin açılış konuşmasını yapan DHP il Başkanı Ahmet Pamukçu, insan hakları sorunlarının çözüldüğü ülkelerde bile, kadın hakları sorunlarının çözülmediğini vurgulayarak "kadın sömürsünü geri kültürler ve din daha da artırmıştır" dedi.
İEP 54	Ankara Müftüsü Abidin Bilgin, "Kadın, geçmişten bu yana erkekle eşit bir varlık olarak kabul edilmiyor. Günahkâr görülüyor. Kuran-ı Kerim'de yer alan dayakla ilgili ayetler, yanlış ve eksik yorumlanıyor" dedi.
İEP 16	Dünkü RÇB panelinde İslamcı bir erkek müslüman yazar ilk kez kadın sorununa değinerek, "toplumumuzda asırlardır etkisini sürdüren Ehli Sünnet geleneği, ilim sahasında, ataerkil aile tipinin etkisiyle erkeğe her zaman daha fazla şans tanımıştır. Ama artık fıkhi hükümleri verirken kadınların katkılarını da göz ardı etmemeliyiz" dedi.
İKN 45	Ankara'da "Şeriat ve Kadın" panelinde konuşan Aynur Gümüş, "Kuran'ın kadınları ikinci plana iten toplum anlayışını eleştirenlerin müslümanlıklarından kuşku duyarım. Kuran tartışılmaz. Rolümüz neyse, yapmamız gereken onu eleştirmek değil, bir müslümana yakışır şekilde yaşamaktır" dedi.
İKN 39	İFP İzmir Kadın Komisyonu üyesi Emine Şenol, "İslamda kadın erkek ayrımı yapmak yanlıştır. Mümin kardeşim dediğim beyefendiler benim menfaatimi gözetmiyorlar da, ben kendi cinsimden birini meclise gönderme ihtiyacı duyuyorsam vay halimize" dedi.
İKP 51	İzmir'de, "Erkeğin yedek parçası değiliz" diyen bir grup müslüman kadın, Cuma namazı sonrasında tekbir getirerek İslam adına pasifleştirilmeye karşı çıktı.
İKP 17	Kadınların İslam'daki yerlerini ve haklarını hadislerde değil Kuran'da aramaları gerektiğini ileri süren Kuran araştırmacısı Kadriye Ergin, "Kuran'da kadınların Cuma ve cenaze namazı kılmamaları gerektiğine ilişkin herhangi bir ayet yok. Tüm inananlar, kadın erkek birlikte namaz kılmalı" dedi.

Örnekleme

Bu araştırma, gazete, televizyon ve haber ajanslarında aktif olarak haber yazan ya da değerlendiren, haber ile doğrudan ilişkili kişiler üzerinde yapılmıştır. Ulaşılabilecek mevcut gazetelerden her birinin genel editörü, haber, spor, kadın ve sosyal konularla ilgili olan personeli araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma evreninin sağlıklı bir şekilde belirlenebilmesi için sadece sarı basın kartı taşıyanlar araştırma kapsamında yer almıştır. Serbest çalışanlar, yarı zamanlı çalışanlar ya da çeşitli nedenlerle basın kartı alamayan ama aktif olarak gazetecilik yapanlar da çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Düzeltmen, tercüman, kameraman, müessese müdürü ya da idari temsilci gibi görevlere sahip olarak sarı basın kartı taşıyan ancak haber yapımı ile ilişkisi dolaylı olan çalışanlar da kapsam dışında bırakılmıştır. Çerçevenin içinde kalanlar, Ankara'da çalışan muhabirler, istihbarat şefleri, haber müdürleri, yazı işleri müdürleri, genel yayın yönetmenleri ve köşe yazarları olmuştur.

Anketin uzunluğundan dolayı, sonradan toplanmak üzere dağıtılarak yapıldığı takdirde yanıtlayanların sağlıklı değerlendirmelerde buldukları, anketin yaklaşık yarısına geldikten sonra okumadan yanıt verdikleri pilot çalışmalar sırasında fark edildiğinden, yüz yüze görüşülmeden hiç bir anket formu bırakılmamıştır. Anketi yanıtlayan kişilere, diğer bir deyişle eşik bekçilerine ya da medya profesyonellerine, verecekleri yanıtların bu araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi için çok önemli olduğu, en az onbeş dakikalık bir görüşme ile anlatılmış ve anket soruları hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, kendilerine verilen haber örneklerinden gazetelerinde yayımlamak istediklerine ilişkin seçimlerini yapınca kadar yanlarında beklenmiş ya da en geç bir gün sonra bizzat alınmak üzere formlar kendilerinde bırakılmıştır. Anket formlarının yanıtlanmasının unutulmaması ve yanıtlayıcıların masaları üzerinde bulunabilecek diğer evrak ve kağıtlar arasına karışmaması için formlarda sarı ve turuncu renkli kağıtlar kullanılmıştır. Gerçekten de renkli kağıtların uyarıcı bir etkisi olduğu yanıtlayıcılardan bazıları tarafından da dile getirilmiştir. Anketin yanıtlanması için en az kırkbeş dakika gerektiği de yanıtlayıcılara önceden söylenmiş ve vakti olmayanlara kesinlikle anket formu verilmemiştir.

Yanıtlayıcılardan, yukarıda sıralanan haber girişlerini göz önüne alarak gazetelerinde kesinlikle yayınlamak istediklerine en yüksek (yani 4); kesinlikle yayınlamak istemediklerine ise en düşük (yani -4) puan gelecek şekilde 9 ölçekli bir puanlama cetveliyle haberleri değerlendirmeleri istenmiştir. Fikir yürütemedikleri ya da kararsız kaldıkları haberler için de "0 puan" vermeleri istenmiştir. Bu değerlendirmeyi yaparken de haberin yayınlanmasında gazetede tek sorumlunun kendileri olduğu, herhangi bir kurumsal ya da toplumsal baskıyı göz önüne almamaları gerektiği açıkça belirtilmiştir.

Eşik bekçilerinin cinsiyeti, mesleki rolleri, çalıştıkları medya kuruluşu, gelir düzeyleri ve çalışma yılları da seçimlerini etkileyebilecek değişkenler olarak örneklem seçiminde dikkat edilen unsurlar olmuşlardır.

Tablo 2: Deneklerin cinsiyete göre dağılımı.

Kadın	Erkek	Toplam (N)
45	63	108

Toplam 108 kişiye uygulanan anketin 45'ini (%41.7) kadın medya profesyonelleri, 63'ünü (%58.3) de erkekler oluşturmuştur.

Uygulanan anket çalışmasında, kadın ve erkekler arasında eşit bir dağılımın sağlanmasına özen gösterilmiştir, ancak bir eşitlik sağlanması mümkün olmamıştır. Bunun birinci nedeni, medya sektöründe, özellikle karar alma mekanizmalarında çalışan kadınların sayıca azlığı ve ikincisi de; yüz yüze anket çalışması yapıldığından, zaten sayıca daha az bulunan kadın çalışanlara ulaşmadaki güçlük olmuştur. Buna rağmen dengeli bir dağılımın sağlandığı söylenebilir.

Tablo 3: Deneklerin yaş dağılımı.

Yaşı	Kişi Sayısı (N)
20-30 yaş arası	43
30-40 yaş arası	56
40 ve üzeri	9
TOPLAM	108

Yanıtlayıcıların 43'ü (%39.8) 20-30 yaşları arasında, 56'sı (%51.9) 30-40 yaşları arasında, 9'u (%8.3) ise 40 yaşın üzerindedir. Görüldüğü gibi, 40 yaşın üzerindeki denek sayısı toplamın sadece yüzde 8'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada yer alan medya profesyonellerinin % 92'sinin kırk yaşın altında olduğu ve bunların genç ve orta yaşa yakın kişilerden oluştuğu gözden kaçırılmamalıdır.

Tablo 4: Deneklerin eğitim durumuna göre dağılımı.

Mezun Olduğu Okul	Kişi Sayısı (N)
Lise	10
İletişim Fakültesi/ BYYO	52
Farklı Fakültelerden	36
Yüksek Lisans/ Doktora	10
TOPLAM	108

Tablo 4'e bakıldığında, eğitim durumu açısından deneklerin, 10'unun liseden, 52'sinin İletişim Fakültesi ya da Basın Yayın Yüksek Okulundan, 36'sının farklı fakültelerden ve 10'unun da yüksek lisans ya da doktora eğitimi almış kişilerden oluştuğu görülmektedir. Medya profesyonellerinin eğitim durumuna göre dağılımında yüzde 48'inin Basın Yayın Yüksek Okulları ya da İletişim Fakültelerinden mezun oldukları ve sadece % 9'unun üniversite mezunu olmadığı görülmektedir. Yani, bu araştırma kapsamındaki medya profesyonelleri iyi eğitim almış kişilerden oluşmaktadır.

Ankete yanıt verenlerin görev dağılımı Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5: Deneklerin görev dağılımı.

Görevi	Kişi Sayısı (N)
Muhabir	70
İstihbarat Şefi	6
Haber Müdürü	14
Yazı İşleri Müdürü	8
Diğer	10
TOPLAM	108

70 muhabir ve 38 üst düzey pozisyonda bulunan medya profesyoneli araştırma kapsamı içerisinde yer almıştır. Bu çalışmada, medya profesyonellerinin % 64'ünü muhabirler oluşturmuştur. Görev dağılımında, üst düzey karar alma mekanizmalarında bulunan kişilerin sayılarının kısıtlı olmasından dolayı, eşit bir dağılıma ulaşmak mümkün olmamıştır. Ama yine de, örneklem içerisinde yer alan haber ve yazıişleri müdürlerinin sayısı % 20'yi bulmuştur.

Ankete yanıt verenlerin çalışma yıllarına göre dağılımı Tablo 6'da verilmektedir. Görüldüğü gibi, çalışma kapsamına alınan deneklerin % 67'sinin altı yıldan fazla süreyle bu sektörde çalıştığı, dolayısıyla, meslekte profesyonel olarak tanımlanabilecekleri açıktır. Çalışma yılları açısından da bir denge aranmış ve örneklemin 36'sını 1-5 yıl; 32'sini 6-10 yıl; 40'ını ise 11-20 yıldır basın yayın sektöründe çalışmakta olanlar oluşturmuştur.

Tablo 6: Deneklerin çalışma yıllarına göre dağılımı.

Çalışma Yılı	Kişi Sayısı
1-5 yıl arası	36
6-10 yıl arası	32
11-20 yıl arası	40
TOPLAM	108

Ankete yanıt verenlerin siyasal görüşlerine göre dağılımı Tablo 7’de verilmiştir. Siyasal görüşe ilişkin kategorilerin, Türkiye’nin mevcut siyasal yapısına ve koşullarına uygun ideolojileri yansıtmasına özen gösterilmiştir. Deneklere siyasal görüşlerini en iyi açıklayabilen kavramın ne olduğu sorulmuş, bir kesinlik belirtilmemiştir. Çünkü, medya profesyonellerinden bazıları, etik olarak herhangi bir ideolojiye sıkı bir şekilde sarıldığı izlenimini vermek istemediği gibi, bir ideolojisinin olmadığını da söyleyebilmektedir. Bu nedenle bazı medya profesyonelleri siyasal eğilimlerine ilişkin soruları yanıtızsız bırakmayı tercih etmişlerdir. Öke’nin (1994; s. 62) gazeteciler üzerine yaptığı çalışmasında da 289 gazeteciden %13’ünün siyasal görüşüne ilişkin soruyu yanıtızsız bıraktıkları bilinmektedir. Gazeteciler siyasal görüşlerini söylemeyerek genelde, objektif olduklarını vurgulamak istemişlerdir.

Tablo 7: Deneklerin siyasal görüşlerine göre dağılımı.

Siyasal Görüşü	Kişi Sayısı
<i>Liberal</i>	9
<i>Sosyal Demokrat</i>	22
<i>Sosyalist/ Marksist</i>	17
<i>İslamcı/ Müslüman</i>	9
<i>Atatürkçü</i>	10
<i>Muhafazakar</i>	6
<i>Milliyetçi</i>	6
<i>Diğer</i>	7
<i>Yanıt yok</i>	22
<i>Toplam</i>	108

Bu çalışmada da araştırma deneklerinden 22 kişi (% 20) siyasal görüşü hakkında bilgi vermek istememiştir. Ancak anketlerin uygulanması sırasındaki gözlemlere dayanarak bunların çoğunun islami görüşe yakın olduğunu, fakat bu dönemde Genel Kurmay Başkanlığı’nın siyasal islami kesime karşı açıkça ortaya koyduğu uyarılardan⁹ çekindikleri için yanıt vermek istemediklerini söylemek mümkündür. Bu grup içerisinde yer alan ama islamcı olmayan bir grup gazeteci de sosyalist görüşe yakın olduklarını, ancak böyle bir sorunun gazetecilikte nesnellik anlayışıyla çeliştiğini düşündükleri için yanıt vermek istemediklerini belirtmişlerdir. Ankete katılan medya profesyonellerinden 21’i kendisini İslamcı/ müslüman; 19’u liberal; 22’si sosyal demokrat; 17’si ise Sosyalist/Marksist olarak tanımlamıştır. Kendisini Muhafazakar ve Milliyetçi olarak tanımlayanların çoğu İslamcı/ Müslüman kesime daha yakın, Atatürkçü olarak tanımlayanlar da Liberal görüşe daha yakın kişilerdir.

Analiz

Analize başlamadan önce tüm yanıtlara 9 puan veren, başka bir deyişle, “tüm haberleri kesinlikle yayınlamam” diyen toplam 14 kişi analiz hesaplamalarında herhangi bir kaymaya neden olmamaları için ayrılmış ve bunlar değerlendirme kısmında görüleceği gibi ayrı bir faktör grubu içerisinde incelenmişlerdir. Ayrıca Q metodolojisinin yapısı gereği yanıtlayıcı sayısı ya sorulan soru sayısı kadar ya da en fazla bunun iki katı olabileceğinden, bu kişiler çıkarıldıktan sonra, toplam 47 haber örneği için 94 denek olması da istatistiki analizlerin yapılmasına daha uygun olmuştur. Çünkü, daha önce de değinildiği gibi denek sayısının azlığı faktör analizi için kolaylık sağlamaktadır.

Anket formunda verilen;

Kesinlikle yayımlamam

Kesinlikle yayımlarım

-4□ -3□ -2□ -1□ 0□ 1□ 2□ 3□ 4□

şeklindeki yanıt kodları analiz gereği, ham veri kodlaması içerisinde 1 ile 9 arasında bir cetvele dönüştürülmüştür. Yani -4 puanları 1, -3 puanları 2, -2 puanları 3, -1 puanları 4, 0 puanları 5, 1 puanları 6, 2 puanları 7, 3 puanları 8 ve 4 puanları 9 olarak yeniden kodlanmıştır.

Toplamı 108 olan, ancak yukarıda bahsedilen dokuzuncu faktör içerisindeki aynı yanıtlar çıkarıldıktan sonra elde edilen 94 Q-dizisi ile farklı görüşlerin temsili sağlandıktan sonra bu Q-dizilerinin tümü arasındaki bağıntıya (korelasyona) bakılmıştır. Bu analizler yapılırken soruların değil yanıtlayan kişilerin arasındaki ilişkiye bakıldığını bir kez daha vurgulamak yararlı olacaktır. Bunun için, kişiler arasındaki faktör analizinin korelasyon matrisi çıkarılmıştır. Bunu yapmak, yanıtlayan kişilerin öncelikle bir değişken olarak sütuna işlenmesiyle mümkün olmuştur. Kişilerin verdikleri yanıtlara göre gruplandırılmasını sağlamak amacı ile yapılan faktör analizi sonucunda 94 kişi içerisinde benzer yanıtları veren denekler sekiz grupta, oluşturdukları ortak özelliklerine göre toplanmıştır.¹⁰

Elde edilen “faktör yığılmalarına” (factor loading) göre hangi kişilerin hangi faktör içerisine girdiği belirlenmiştir. İkinci aşamada, bu skorlar sıralanarak, haber örneklerinin her bir faktör içerisindeki değeri belirlenmiş ve böylece bu habere söz konusu faktör içerisinde verilen haber değerinin olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğuna bakılmıştır.¹¹

Bulgular

Araştırma sonunda toplam sekiz faktör ortaya çıkmıştır. Ancak öncelikle, analiz sonuçlarını istatistiki olarak olumsuz etkileyeceğinden analiz dışında tutulmuş olan, yukarıda da bahsedilen 9. faktörden söz etmek yerinde olacaktır. Oldukça yüksek bir yüzde oluşturan 9. faktördeki deneklerden 14’ü de anket sorularını dikkatli bir şekilde okumalarına rağmen hepsine kesinlikle yayınlamam anlamına gelen 4 puanını vermeyi uygun görmüşlerdir. Anket yanıtları alındıktan sonra

yapılan yüzyüze görüşmelerde bu kişilerin, anket çalışmalarının uygulandığı dönemde gündemi yoğun şekilde meşgul eden Milli Güvenlik Kurulu kararları doğrultusunda uygulanan sıkı sansür uygulamasına bir tepki olarak bu puanı verdikleri anlaşılmıştır. Bu da gösteriyor ki, ulusal güvenlik söylemi içerisinde geliştirilen yoğun sansür uygulamaları gazeteciler üzerinde büyük bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Böyle bir ortam içerisinde normalde haber değeri vermeyecekleri haberleri bile tepkisel olarak kesinlikle yayınlamak istedikleri anlaşılmıştır. Bu faktör içerisinde yer alan medya profesyonellerine siyasal görüşleri açısından bakıldığında (Tablo 8), çoğunluğunu sosyal demokrat ve yanıt vermeyenlerin oluşturduğu görülmektedir. Öte yandan, yüzyüze görüşmelerde bunların çoğunlukla İslamcı /Müslüman oldukları anlaşılmıştır.

Kadın ve erkek medya profesyonelleri arasında da en büyük fark 9. faktör içerisinde görülmüştür (Tablo 9). Bu faktör içerisindeki deneklerin % 71'ini erkekler oluşturmaktadır. Bu durum, haber seçiminde tek yetkilinin kendileri olduğunun söylenmesi durumunda bile kadınların kendilerini güç sahibi hissedememelerinin ya da erkeklerin erk kullanmaya daha yatkın olduklarının bir göstergesi de olabilir.

Bunun dışında kalan deneklerin oluşturduğu sekiz faktör grubunu incelediğimizde şu davranış kalıplarının varlığı ortaya çıkmıştır:

Birinci Faktör:

Toplam 34 kişinin oluşturduğu bu faktörde seçilen haberlerin özelliklerine bakarak şu davranış kalıbından söz etmek mümkündür: Bu gruptaki gazeteciler öncelikle sansasyonel olan haberleri seçmektedirler. Bu sansasyonel haberler kadınla ilgili ancak herhangi bir feminist kadın hareketine denk düşmeyen haberlerdir (Bkz. Tablo 1, haber no: 11-52-28 gibi).

Bu grup için ikinci ortak davranış, radikal kadın hareketini olumsuz bir şekilde yansıtan, müslüman kadın hareketlerini olumlu gösteren haberleri yayımlamak istemeleridir. Çünkü bu haberler de onlara göre sansasyonel sayılabilmektedir.

Bu faktördeki yanıtlayıcıların % 94'ü yirmi ile kırk yaşları arasındadır; % 52'si başka bir televizyon ya da ajansla da çalışmakta ve % 73'ü muhabirlerden oluşmaktadır. Çalışma yılları açısından eşit bir dağılım vardır.

Siyasal görüşleri açısından her görüşten temsiliyetin var olduğu, yanıt yok diyenlerin de bu grup içerisinde % 20 oranında yer aldığı görülür. Bu faktörde belirleyici özellik, televizyon ve ajanslarda çalışan muhabirlerin -yani reyting onlar için önemlidir- sansasyonel haberleri seçmeye daha eğilimli olmalarıdır.

İkinci Faktör:

Toplam 14 kişinin oluşturduğu ikinci grup davranış kalıbının sergilediği özellik çok önemlidir. Bu davranış kalıbında radikal feminist kadın hareketlerine denk düşen haberler reddedilirken, liberal olan hem olumlu hem de olumsuz tüm haberler yayınlanmak istenmiştir.

Bu grupta yer alan medya profesyonelleri incelendiğinde siyasal görüşleri bakımından neredeyse tamamen eşit bir dağılım sergiledikleri görülmüştür. Bu faktör Gaye Tuchman'ın, Amerikalı ve Sovyet medya profesyonellerinin siyasal sistemi koruyucu nitelikte haber seçmelerinin (Tuchman, 1978, s. 99-100) profesyonellik olarak tanımlanmasını hatırlatan niteliktedir. Uzlaşmış toplumsal değerler dışında kalan haberler mantık dışı olarak değerlendirilmiştir. Toplumsal sağduyu, ki bu sadece çoğunluğa ait olduğu düşünülen sağduyudur, haber seçimini etkilemiştir.

Bu faktör içerisindekilerin sadece %28'i iletişim fakültelerinden mezun iken %14'ü lise, %50'si de diğer fakültelerden mezun olanlardan oluşmaktadır. Bu da gösteriyor ki, eğitim düzeyi düşük olanlar ve farklı eğitim alanlarından gazetecilik mesleğine geçenler, sistemin egemen değerlerini, kendileri farklı görüşleri savunsalar bile, yeniden üretmeye ve sistemi korumaya daha eğilimlidirler.

Üçüncü Faktör:

Bu faktörde özellikle Radikal ve İslamcı feminist hareketlerin negatif olarak gösterildiği haberler tamamen reddedilmiştir. Sosyalist ve Marksist feminist kadın hareketlerinin pozitif olarak verildiği haberler ise yayımlanmak istenmiştir.

% 64'ünü iletişim fakültelerinden mezun olanların oluşturduğu bu faktördeki deneklerin % 43'ünün yeni işe başladığı ve diğer % 43'ünün de 11 yılın üzerinde çalışma deneyimine sahip olduğu görülmüştür (Tablo 10).

Kendisini Atatürkçü, liberal, milliyetçi olarak tanımlayanların bu gruptaki denekler arasında hiç yer almadıkları, bulgular arasındadır. Deneklerin % 57'sini kendisini Sosyal Demokrat ve Marksist olarak tanımlayanlar, % 28'ini de yanıt vermeyenler oluşturmaktadır.

Bu da gösteriyor ki, bu faktör içerisindekiler bir yandan kendi siyasal görüşleri doğrultusundaki haberlerin yayımlanmasını isterken, diğer yandan da anaakım içerisinde sapkın ya da aykırı olarak tanımlananların da kesinlikle olumsuz olarak yansıtılmasından yana değiller. Türkiye'nin genel siyasal portresi göz önüne alındığında kendisini Sosyal Demokrat ve Marksist olarak tanımlayanların oran olarak azlığı dikkat çekicidir. Demek ki kendisini anaakım içerisinde azınlık olarak görenler, diğer azınlıkların da (Radikal feministler gibi) seslerini olumlu mesajla duyurabilmelerine daha fazla olanak tanımaktadırlar.

Dördüncü Faktör:

Marksist, radikal ve liberal hem pozitif hem de negatif kadın hareketlerini yansıtan haberlerin tümünden reddedildiği bu faktörde, islamcı ve liberal kadın hareketlerinin de özellikle kadınlar tarafından olumsuzlandığı haberler yayınlanmak istenmiştir.

Bu faktörde yanıtlayıcıların %66.6'sı kendisini İslamcı olarak geri kalanı da Marksist olarak tanımlamıştır.

Bu faktör, medya profesyonellerinin, kendi siyasal yaklaşımına denk düşse bile kadın hareketlerine ilişkin haberleri yayımlamak istemediklerini ortaya koyar. Hatta kendi görüşüne denk düşen bir siyasal söylemde de (kendisini İslamcı olarak tanımlayanlarda olduğu gibi) bizzat kadınlar tarafından bu hareketin olumsuzlanmasını, dolayısıyla yok edilmesini ya da saçma gösterilmesini sağlayacak haberleri yayımlamak istedikleri ortaya çıkmıştır.

Bu faktör içerisindekiler, kadın hareketlerinin neyi sorun olarak yansıttığını fazla önemsememektedirler çünkü savundukları siyasal ideoloji içerisinde zaten bu sorunların kendiliğinden ortadan kalkacağına inanmaktadırlar. Dolayısıyla kadın hareketlerine ilişkin olarak yapılan eylem ve söylemleri kendi ideolojik söylemlerini kullansa bile reddetmektedirler. Bu faktör içerisinde yer alan medya profesyonelleri için haberin yayımlanmasına ilişkin karar alma sürecinde kendi siyasal görüşlerinin son derece belirleyici olduğu açıktır.

Beşinci Faktör:

Çoğunlukla İslamcı kadın hareketine denk düşen haberlerin seçilmesinin yanı sıra Marksist ve radikal olanların da yayımlanmaya değer görüldüğü bu faktörde diğer tüm kadın hareketlerini olumsuzlayan haberlerin reddedildiği bir davranış özelliği ortaya çıkmıştır. Bu faktör içerisinde yer alan denekler kendilerini daha çok liberal olarak tanımlayanlardan oluşmaktadır. Bu da, kendilerini anaakım feminist hareketlere düşünce olarak daha yakın hissettiklerini gösterir. Gerçekten de hem anaakım feminist hareketleri olumsuzlayan haberleri hem de kendilerine göre aşırı ya da sapkın olarak tanımlayabilecekleri hareketlere denk düşen tüm diğer haberleri yayımlamak istemişlerdir.

Bu seçimi yapan deneklerden bazılarıyla yapılan yüz yüze görüşmelerde, kendilerinin inanmadıkları bir görüşü yansıtan bu haberleri neden seçtikleri sorulduğunda verdikleri yanıtlar "ibret olsun" ya da "herkes ne mal olduklarını görsün" şeklinde olmuştur. Farklı kadın hareketlerinin medyadaki temsiliyetine ilişkin olarak haberlerin seçiminde bu şekilde verilen bir karar da habercilikte nesnellik anlayışını şüpheye düşürmektedir.

Altıncı Faktör:

Erkekler tarafından kadın hareketlerinin olumsuzlandığı haberleri yayımlamak isteyen ancak erkeklerin kadın hareketlerini desteklediğini belirten, özellikle radikal feminizme ilişkin pozitif haberleri reddeden bir davranış özelliği ortaya çıkmıştır.

Özellikle bu faktörde haber seçiminde cinsiyetçi bir yaklaşım kendisini açıkça göstermektedir. Örneğin, Haber no:14 (Bkz. Tablo 1) yüksek puanla yayımlanmak istenirken haber no:25 (Bkz. Tablo 1) kesinlikle yayımlanmasının istenilmediğini gösteren -4 puanını bu gruptaki deneklerin hemen hemen hepsinden almıştır. Bu faktör içerisinde, kadın hareketleri söz konusu olsa bile medya profesyonelleri için kadınlar tarafından gerçekleştirilmiş eylemlerin ya da demeçlerin pek de haber değeri taşımadığı görülür. Bu konuda da belirleyicinin yine erkek olmasının istendiği açıktır. Yani söylenecek bir söz, yorum ya da eleştiri “akıl” süzgecinden geçecekse, erkeğe ait olması gerektiği inancı hakimdir. İşte bu faktör “akıl”ın kadınların “etki ve işgallerinden” arındırılarak erkeksi akıl yürütme büyüsünden kurtarılamadığının sinyallerini çok kuvvetli bir şekilde vermektedir.

Yedinci Faktör:

Marksist ve İslamcı feminizmi olumsuzlayan haberlere yüksek haber değeri veren (Bkz. Tablo 1, haber no: 24 ve 27) ve özellikle Cumartesi Anneleri ile ilgili olan (Bkz. Tablo 1, haber no: 40) haberi kesinlikle yayımlamayı reddeden bir kalıp ortaya çıkmıştır. Bu faktördeki siyasal görüş dağılımına baktığımızda bunların % 43’ünün kendisini Atatürkçü olarak tanımladıkları görülür. Bu faktör içerisinde İslamcı, liberal ya da Marksist siyasal görüşlü hiç kimse bulunmamaktadır.

Bu faktör içerisinde yer alanlar için medya, hegemonya kurmak için güçlü bir aygıt olarak görülür. Yani medya kendi ideolojilerini destekleyebilecekleri görüş ve düşünceleri yaymak ve buna karşı görüşleri karalamak için kullanılabilir. Bu arada “Cumartesi Anneleri” gibi sistemi ya da yönetimi eleştiren bir eylemi kesinlikle yayımlamak istememeleri de haber yapılmak istenen kadar haber yapılmayanların da neler olduğunun ve ne amaca hizmet ettiğinin üzerinde önemle durulması gerekliliğini ortaya koyar.

Sekizinci Faktör:

Bu faktörde İslamcı ve liberal feminizmleri olumlayan haberlerin (Bkz. Tablo 1, haber no: 21, 16 ve 17 gibi) şiddetle reddedildiği ve tüm feminizmlerde olumsuzlanan haberlerin (Bkz. Tablo 1, haber no: 41 gibi) yayımlanmak istenildiği görülür. Ama yine de elde edilen bulgularla, siyasal ya da kadın hareketi açısından bir belirlilikten söz etmek bu faktör için çok doğru değildir. Dolayısıyla bu faktör grubundakiler için haber değerini etkileyen başka unsurların varlığından söz etmek daha doğru olacaktır. Bu faktörde yer alanlar için haber unsurlarının tam olup olmadığı daha belirleyici olmuştur.

Tablo 8: Siyasal görüşlerin % olarak faktörler içerisindeki dağılımı

Siyasal Görüş	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7	Faktör 8	Faktör 9
Liberal	14,7	7,1	-	-	-	-	-	10	-
Sosyal demokrat	26,5	14,3	21,4	-	-	-	28,6	20	28,6
Sosyalist /Marksist	11,8	21,4	35,6	33,3	28,6	28,6	-	20	7,1
İslamcı	2,9	7,1	14,3	66,6	28,6	28,6	-	-	7,1
Atatürkçü	11,8	-	-	-	-	-	42,9	10	-
Muhafazakar	-	14,3	-	-	14,3	14,3	-	20	7,1
Milliyetçi	2,9	7,1	-	-	-	-	14,3	-	7,1
Diğer	8,8	14,3	-	-	14,3	14,3	-	-	7,1
Yanıt Yok	20,6	14,3	28,6	-	14,3	14,3	14,3	20	35,7

Tablo 9: Faktörlere göre cinsiyet dağılımı.

Faktör no	Kadın (sayı)	Erkek (sayı)
Faktör 1	14	20
Faktör 2	6	9
Faktör 3	9	5
Faktör 4	2	2
Faktör 5	3	4
Faktör 6	1	2
Faktör 7	3	4
Faktör 8	4	6
Faktör 9	4	10

Tablo 10: Çalışma yıllarının faktörler içerisindeki dağılımı.

Faktör No	1-5 yıl	6-10 yıl	11-20 yıl
<i>Faktör 1</i>	11	10	13
<i>Faktör 2</i>	4	3	7
<i>Faktör 3</i>	6	2	6
<i>Faktör 4</i>	1	1	1
<i>Faktör 5</i>	4	3	-
<i>Faktör 6</i>	1	-	2
<i>Faktör 7</i>	3	1	3
<i>Faktör 8</i>	4	2	4
<i>Faktör 9</i>	2	8	4

Sonuç ve değerlendirme

Bu çalışma, medya profesyonellerinin yeni bir toplumsal hareket karşısında kullandıkları haber seçme kategorilerini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Örnek toplumsal hareket olarak, feminist kadın hareketleri kullanılmıştır. Hepsisi de daha fazla eşitlik ve demokrasi elde etme eğilimindeki feminist kadın hareketlerinin, ideolojilerine ve eylemlerine bağlı olarak ne denli farklı biçimler aldığı bu çalışmada da yer alan Liberal, Sosyalist, Marksist, Radikal ve İslamcı olmak üzere beş farklı feminist kadın hareketine bakarak da görülebilir. Bu feminist hareketleri doğrudan temsil edebilecek şekilde kurgulanan, öznesi ayrı ayrı erkek ve kadın olan, hem olumlu, hem de olumsuz haberler medya profesyonellerine sunulmuştur. Medya profesyonellerinden, tek sorumlunun kendileri olduğu ve herhangi bir baskı unsurunun olmadığı bir ortamda, kendi yayınlarında bu haberlerden hangilerine yer verip vermeyeceklerini dokuzlu bir değerlendirme cetvelinde belirlemeleri istenmiştir.

Bu verilerin analizi sonucunda medya profesyonellerinin kullandıkları dokuz ayrı haber seçme kategorisi ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler, medya profesyonellerinin üzerinde oynayamayacakları, içeriğini deforme edemeyecekleri bir haber havuzundan yaptıkları haber seçimleriyle belirlenmiştir.

Araştırma sonunda Q Metodolojisi ile saptanan dokuz ayrı haber seçme kategorisi ile uyumlu toplam dokuz faktör ortaya çıkmıştır:

- 1. Faktör:** Medya profesyonellerinin öncelikle feminist kadın hareketleri ile ilgili ya da ilgisiz sansasyonel olan haberlere haber değeri verdikleri görülmüştür.
- 2. Faktör:** Modern kadın imgesiyle örtüşen liberal feminizmin dışında kalan feminizmlerin, farklı siyasal görüşlere sahip bir grup medya profesyoneli tarafından genel bir uzlaşıyla dışlandığı açığa çıkmıştır. Anaakım liberal feminizmden ayrılan kadın hareketleri, bu gruptaki medya profesyonellerince görmezden gelinmiştir.
- 3. Faktör:** Medya profesyonellerinin, özellikle kendi siyasal görüşlerine denk düşen feminist kadın hareketlerine haber değeri verdikleri, sapkın ya da aykırı gördüklerini kesinlikle reddettikleri bir seçim kalıbı ortaya çıkmıştır.
- 4. Faktör:** Özellikle kadınlar tarafından olumsuzlanan feminist kadın hareketlerine haber değeri verildiği görülür. Bu faktör, kadın hareketlerine karşı açık bir karalama ve cinsiyetçi bir yaklaşım kategorisinin varlığını ortaya koymuştur.
- 5. Faktör:** Feminist hareketlerden çok, bazı haberlerin ders verici, uyarıcı nitelikte oldukları düşünülerek negatif haberlere yer verilmiştir. Bir başka deyişle, "ibret olsun" ya da "herkes ne mal olduklarını görsün" diye özellikle negatif haberlerin seçildiği bir kategori ortaya çıkarmıştır.
- 6. Faktör:** Feminist kadın hareketlerini küçümseyen ve aşağılayan hatta erkeklerin bu hareketlerin destekçisi olmalarını yansıtmak istemeyen cinsiyetçi bir yaklaşımla haber seçildiğini ortaya koymuştur.
- 7. Faktör:** Tamamen statükocu bir haber yapma anlayışının varlığı ortaya çıkmıştır. Yani, sistemi eleştiren nitelikte ya da "radikal çıkışları" olumlu gösterebileceği düşünülen haberler seçilmemiştir. Bu faktörde yer alanların iletişim eğitimi almadıklarını görmek önemlidir.
- 8. Faktör:** Haber unsurlarının yerinde olmasını diğer faktörlerden daha önemli bulmuşlardır. Bu nedenle feminist kadın hareketleri arasında seçici olmayan bir haber seçme kategorisinin var olduğu ortaya çıkmıştır. Bu kategoride yer alanların yüzdesi en az olmasına rağmen haberde nesnellik açısından önemli bir faktördür.
- 9. Faktör:** Hükümet tarafından uygulanan sıkı sansürlerin medya profesyonellerinin tepkisel haber seçimi yapmalarına neden olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu faktör içerisinde erkeklerin yetki kullanmada daha rahat davrandıkları da belirlenmiştir.

Birinci ve dokuzuncu faktör dışındaki faktörlerde cinsiyet dağılımında çok belirgin bir fark ortaya çıkmamıştır. Kadın medya profesyonelleri sansüre karşı tavır alma konusunda erkeklerin gerisinde kalmışlardır. Kadınlar sansasyonel haberlere erkekler kadar haber değeri vermemişlerdir. Diğer faktörlere bakıldığında, bu çalışmada da kadınların, feminist bir bilinçlenmeden geçmedikleri takdirde medya kurumlarındaki sayısal varlıklarının haber seçimlerinde her zaman farklılık yaratmayacağını ortaya koymuştur.

Elde edilen verilerin analizi, medya profesyonellerinin farklı feminist kadın hareketlerinin hepsine eşit mesafede durmadıklarını göstermiştir. Kendi siyasal görüşleri çerçevesinde pek çok eşik bekçisinin kendi siyasal arka planları ve toplumsal cinsiyetleri ile ilişkili olarak kadın hareketlerinde belirgin oranda seçici/ayırtedici olabildikleri görülmüştür.

Kadın hareketleri de tüm diğer toplumsal hareketler gibi hükümet dışı özel çevrelerden hükümete yönelen ve hükümet tarafından da dikkate alınması gereken görüş ve inanışları yansıtır. Yani birbirinden farklı feminist kadın hareketleri, her ne kadar ortaya çıkışı doğrudan siyasal olmasa da, farklı toplumsal taleplerin siyasal yansımalarıdır. Bu nedenle, ortaya çıkışı itibari ile bir siyasal kimliği de beraberinde getirirler. Bu noktada ne kadar insanın bir araya gelerek taleplerini ve şikayetlerini bir toplumsal hareket içerisinde dile getirdiklerinin çok önemi yoktur. Önemli olan, bu oluşum sürecinin ve altında yatan nedenlerin nesnel değerlendirilebilmesi ve diğer insanlara medya profesyonelleri tarafından nesnel olarak aktarılabilmesidir. Bu aktarımın temel araçlarından biri ve belki de en önemlisi medyadır. Medyada neyin ve nasıl haber yapıldığının önemli olması kadar, neyin haber yapılmadığının önemli olması da bu nedene dayanmaktadır.

Yerleşik, egemen bir söylemi ve yapısı bulunan bir toplum içerisinde herhangi bir muhalif hareketin veya organın kendi kültürel ve siyasal yapısını kendi değerleri ile medyada yansıtabilmesi pek olanaklı değildir. Her toplumsal hareket, tıpkı farklı kadın hareketlerinin her biri gibi toplumsal kültür sürecine kendi anlamlandırma çerçevelerini de katmak ister. Fakat medyada kendini ifade edebilme gücüne herkes sahip değildir. Dolayısıyla her bir olay, protesto, gösteri sistematik bir çerçeveden yansıtılmakta ve bu çerçeve o haberin kaderini belirlemektedir.

İyi ya da kötü tüm haberlerin yayımlanması ya da yayımlanmaması bir yargının ürünüdür. Yapılan çalışma haberde kültürel ve siyasal bir taraflılığın kaçınılmaz olduğunu ortaya koymuştur ama bunun dozunu ya da yönünü ayarlamak medya profesyonelleri için imkânsız değildir. Bu aslında gazetecilik etiğinin de uyulması gereken temel prensiplerindendir.

Toplumsal değişim süreci hiç bir dönemde kolay işlememiştir. Ama yine de yüzlerce yıllık geçmişe dayanan toplumsal değer ve anlayışların sonsuza dek varlığını sürdüremeyeceği açıktır. Tüm bunlar bir tarihsel süreçten geçerek farklılaşacaktır. Bu dönüşümün iyiye, yani daha eşitlikçi ve daha demokratik yeni bir sisteme varması tarihsel olarak mümkün ancak kesin değildir. İşte böyle bir sonuca ulaşmak toplumsal hareketlerin dinamikleri ile mümkün olabilecektir. Toplumsal hareketlerin oluşumu ve eylemlerine ilişkin, kendi iç tartışmaları ve toplumun egemen görüşleri ile olan çatışmalarının medya organlarında nesnel olarak duyurulmaları, bunların daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayacak ve bu değişime ivme kazandıracaktır.

Notlar

⁽¹⁾ Bu makale, N. Kara'nın (2000a) yayımlanmamış doktora tezinden derlenmiştir.

⁽²⁾ *İkibin'e Doğru*, 10 Haziran 1990, s. 44-45.

⁽³⁾ *Cumhuriyet*, 24 Kasım 1993.

⁽⁴⁾ Bkz., Bagdikian, 1990; Golding ve Murdock, 1997; Schiller, 1993.

⁽⁵⁾ Bkz., Hausman, 1990; Koch, 1990; Tuchman, 1978.

⁽⁶⁾ Bkz., Fiske, 1987; Hall, 1981; Shoemaker ve Reese, 1997.).

⁽⁷⁾ Bkz: Kara, 2000a.

⁽⁸⁾ İletişim araştırmalarında Q Metodolojisi kullanılarak yapılmış bazı çalışmalar için bakınız; Al-Makaty, Boyd ve Van Tubergen, 1994; Barchak, 1979; Black, Barny ve Van Tubergen, 1979; Denniston, 1980; Drechsel, 1983; Grosswiler, 1997; Lipschultz, 1991; Nitcavic ve Dowling, 1990; Shaw, 1984; Singletary, Caudill, Caudil ve White, 1990; Van Tubergen ve Boyd, 1986; Whitlow ve Van Tubergen, 1978.

⁽⁹⁾ 31 Ocak 1997'de RP'li Sincan Belediyesi'nin düzenlendiği, İran büyükelçisinin katıldığı "Kudüs Gecesi"nin ardından tanklar Sincan sokaklarından geçti ve bu gözdağı ile 28 Şubat süreci başladı. İrticai faaliyetlerin artması, türban eylemi adı altında sürdürülen gösterilerin lâikliğe yönelik gövde gösterisine dönüşmesi, spor salonlarında bile şeriat yanlılarının örgütlenme çabalarına girişmesi MGK'nın tarihe '28 Şubat Kararları' olarak geçecek, bölücü terörle mücadelede ve devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ilişkin olarak hükümete sunmak üzere 18 tavsiye kararı almasını tetikledi ve bunun etkileri 2000 yılına kadar çok yoğun hissedildi.

⁽¹⁰⁾ Faktör analizi yapılırken, McKeown ve Thomas'ın (1988, s. 69) belirttiği gibi, "Centroid Factor Solution" yerine "principal component" kullanılmasında bir sakınca yoktur. Bu nedenle SPSS programında bulunan "principal component" kullanılmıştır. Ayrıca sonuçlar anlamlı olduğundan herhangi bir rotasyona ihtiyaç duyulmamıştır. Q metodolojisinde ihtiyaç duyulduğunda genellikle "hand rotation" kullanılır ancak bunun bulunmadığı istatistik programlarında "Varimax"ın kullanılması önerilmektedir, bunun için bkz. McKeown ve Thomas (1988, s. 52).

⁽¹¹⁾ 1 ve 9 arasında verilen puanlar 9'a yaklaştıkça o haberin yayınlanmasının istendiğini, 1'e yaklaştıkça da yayınlanmasının istenilmediğini gösterir. Faktör skorlarına göre +4 ve - 4'e yakın olanlar uç değerleri; -1'in altındaki faktör skorları o haberin olumsuzlanmasının, yayınlanmak istenilmemesinin, +1'in üzerindeki faktör skorları ise yayınlanmasının istenilmesinin derecesini, şiddetini göstermektedir. Faktör skorları z değeri olarak da hesaplanabilir bunun için bkz. McKeown ve Thomas (1988, s. 53).

Kaynakça

Al-Makaty, S.S., D.A. Boyd ve G.N. Van Tubergen (1994). "Source Credibility During the Gulf War: A Q Study of Rural and Urban Saudi Arabian Citizens," **Journalism Quarterly**, Spring: 71(1), s. 55-63.

Bagdikian, B.H. (1990). **The Media Monopoly**. Boston, MA: Beacon Press.

Barchak, L.J. (1979). "Discovery of Socialist Opinion," **Operant Subjectivity**, April, s. 69-102.

Black, J., R.D. Barny ve G. Van Tubergen (1979). "Moral Development and Belief Systems of Journalists," **Mass Communication Review**, Vol. 6(3), s. 4-16.

Denniston, L.W. (1980). **The Reporter and The Law**. New York: Hastings House.

Devecioğlu, A. (1990). "Kadın Hareketi Üzerine Bazı Düşünceler," **Birikim**, sayı 11, Mart, s. 48-52.

Drechsel, R. E. (1983). **News Making in the Trial Courts**. New York: Longman.

Fiske, J. (1987). **Television Culture**. London: Routledge.

Gitlin, T. (1980). **The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left**. Los Angeles: University of California Press.

Golding, P. ve G. Murdock (1997). "Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik," **Medya Kültür Siyaset** içinde. Der. S. İrvan. Ankara: Ark Yayınları, s. 49-76.

Grosswiler, P. (1997). "A Q Methodology Study of Media and Ideology Orientations: Exploring Medium Theory, Critical Theory, and Cultural Studies", **Canadian Journal of Communications**, Vol. 22(2).

Hall, S. (1981). "Televizyon Söylemi: Düzgeleme ve Düzge Açıklama," Çev. S. Büker, **Kurgu**, No. 4, s. 323-331.

Hausman, C. (1990). **The Decision-Making Process in Journalism**. Chicago: Nelson-Hall Publishers.

Kara, N. (2000a). "Feminist Kadın Hareketleri ve Medya Profesyonellerinin Tutumları," Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Kara, N. (2000b). "Q Metodolojisinin İletişim Araştırmalarında Kullanımı," **İletişim Dergisi**, Sayı: 6, Ankara.

Koch, T. (1990). **The News as Myth: Fact and Context in Journalism**. New York: Greenwood Press.

Lipschultz, J. H.(1991). "A Comparison of Trial Lawyer and News Reporter Attitudes about Courthouse Communication," **Journalism Quarterly**, Winter, 68(4), s. 750-763.

McKeown, B. ve D. Thomas (1988). **Q Methodology**. London: Sage

Öke, M. K. (1994). **Gazeteci**. Ankara: ÇGD. Yay.

Nitcavic, R.G. ve R.E. Dowling (1990). "American Perception of Terrorism: A Q Methodology Analysis of Types," **Political Communication and Persuasion**, July-September: 7(3), s. 147-66.

Schiller, H. (1993). **Zihin Yönlendirenler**. Çev. C. Cerit. İstanbul: Pınar Yayınları.

Shaw, D. (1984). **Press Watch**. New York: Macmillan Publishing.

Shoemaker, P. ve S. D. Reese (1997). "İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi," **Medya Kültür Siyaset** içinde. Der. S. İrvan. Ankara: Ark Yay., s. 99-136.

Singletary, M.W., S. Caudill, E. Caudil ve A. White (1990). "Motives for Ethical Decision Making," **Journalism Quarterly**, Winter, 67(4), s. 964-972

Thomas, D. (1988). **Q Methodology**. London: Sage.

Tuchman G. (1978). **Making News: A Study in the Construction of Reality**. New York, London: The Free Press.

Van Tubergen, G.N. ve D.A. Boyd (1986). "Third World Image of U.S.: Media Use by Jordanians," **Journalism Quarterly**, 63(3), Autumn, s. 607-611.

Whitlow, S. Scott ve G.N. Van Tubergen (1978) "Patterns of Ethical Decisions Among Investigative Reporters," **Mass Communication Review**, vol. 6(1), s. 2-9.

Yazar hakkında

Yrd.Doç.Dr. Nurten Kara, lisans eğitimini Amerikan Dili ve Edebiyatı alanında tamamladıktan sonra, yüksek lisansını ve doktorasını iletişim alanında yapmıştır. 1995-2002 yılları arasında Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde çalışan Dr. Kara, 2002 yılından beri Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim üyesidir. Kara'nın medya ve kadın hareketleri, siyasal iletişim, araştırma yöntemleri ve haber analizi konularında yayımlanmış çalışmaları bulunmaktadır.